

VIEŠOJI ĮSTAIGA KAIMO VERSLO IR RINKŲ PLĖTROS AGENTŪRA

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijai

2023-04-

Nr. 2A-

I 2023-03-29

Nr. el. laišką

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŪKIO SUBJEKTŲ, PERKANČIŲ IR PARDUODANČIŲ ŽALIĄ PIENĄ, NESĄŽININGŲ VEIKSMŲ DRAUDIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. 23-4705 DERINIMO

Viešoji įstaiga kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūra (toliau – Agentūra) įvertinusi pateiktą derinti Lietuvos Respublikos ūkio subjektų, perkančių ir parduodančių žalią pieną, nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo (toliau – Įstatymas) projektą Nr. 23-4705, teikia siūlymus bei pastebėjimus.

1. Svarstyтина, ar Įstatymo projektas sukuria pageidaujamo teisinio reguliavimą efektą, t. y. atitinka Įstatymo projekto rengimą paskatinusias priežastis bei pakeitimo tikslą – sukurti derybinių galių balansą tarp žalio karvių pieno pirkėjų ir pardavėjų. Agentūra abejoja dėl Įstatymo projekte keičiamo teisinio reguliavimo efektyvumo, t. y. ar Įstatymo projekto 4 straipsnyje apibrėžtų nesąžiningų veiksmų draudimas, yra pakankama priemonė užtikrinti žalio karvių pieno pardavėjų apsaugą nuo žalio karvių pieno pirkėjų savivalės.

Atkreipiame dėmesį, kad priežiūros institucijai būtų suteikiami tik riboti kontrolės įgaliojimai, t. y. prižiūrėti ar laikomasi reikalavimų nustatant priemokų ir priedų dydį, kurių dydis neviršytų daugiau kaip 20 proc. žalio karvių pieno pirkimo kainos. Pagal šiuo metu galiojantį Įstatymą, Agentūra turi įgaliojimus atlikti tik dalinę žalio karvių pieno kainos priežiūrą, tai yra tikrinti tik bazinę žalio karvių pieno kainos dalį, tačiau neturi įgaliojimų kontroliuoti priedų ir priemokų dydžių. Šiuo Įstatymo projektu siekiama priešingai, priežiūros institucijai suteikti įgaliojimus atlikti tik žalio karvių pieno kainos priedų ir priemokų dydžio kontrolę, be galimybės prižiūrėti visą žalio karvių pieno kainą. Manytina, kad siūlomas Įstatymo projektas nesukuria reikiamos įstatyminės apsaugos dėl nepagrįsto žalio karvių pieno pirkimo kainos mažinimo ir

neužkerta galimybės manipuluoti bazine žalia karvių pieno kaina, t. y. išlieka grėsmė, jog žalia karvių pieno prekybiniuose santykiuose išliks galimybė žalia karvių pieno pirkėjams nevaržomai nusistatyti sau palankesnes žalia karvių pieno kainas.

Taip pat atkreipiame dėmesį, kad Įstatymo projekto 4 straipsnio 1 dalies 2 punktu, žalia karvių pieno pirkėjui suteikiami vienašališki įgaliojimai pačiam pasitvirtinti priedų ir priemonų mokėjimo tvarką, todėl kyla pagrįstų abejonių ar tokiu būdu pieno pirkėjui nesuteikiamos stipresnės derybinės galios nustatant žalia karvių pieno kainos sudėtinės dalis ir ar toks teisinis reguliavimas atitinka Įstatymo projekto tikslus. Abejotina ir tai, ar tokiu atveju, Įstatymo projektu turėtų būti suteikiami įgaliojimai priežiūros institucijai vykdyti žalia karvių pieno pirkėjo paties nusistatytų priedų ir priemonų taikymo priežiūrą.

Įstatymo projekto 4 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinamas žalia karvių pieno pirkėjams draudimas pardavėjams taikyti kitas nuoskaitas, nei yra nustatytos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro (toliau – žemės ūkio ministras) tvirtinamose pieno supirkimo taisyklėse. Agentūros nuomone, žalia karvių pieno kainodaros pagrindai turėtų būti reglamentuoti įstatyme, o ne poįstatyminiame teisės akte. Teisinis reguliavimas, kuriuo vienasmeniškai žemės ūkio ministrui suteikiami įgaliojimai tvirtinti esminius žalia karvių pieno kainodaros elementus, laikytinas ydingu. Todėl svarstyтина ar Įstatymo projektu turėtų būti siekiama, kad žalia karvių pieno pardavėjui mokėtina žalia karvių pieno kaina būtų nustatoma tokia tvarka: žalia karvių pieno pirkėjas tvirtina priedus ir priemokas, o nuoskaitas – žemės ūkio ministras.

Atkreipiame dėmesį, kad Įstatymo projekto aiškinamajame rašte teigiama, kad išlaikomos Reglamento (ES) Nr. 1308/2013¹ 3 skirsnyje įtvirtintos žalia karvių pieno pirkėjo ir jo pardavėjo laisvos derybos, tačiau atsižvelgiant į tai kas išdėstyta, abejotina ar Įstatymo projekte įtvirtintas teisinis reguliavimas neužkerta laisvų derybų galimybės.

2. Agentūra, atsižvelgdama į dabartinę praktiką, kai žalia karvių pieno pirkėjas keičia žalia karvių pieno kainas (priedus ir priemokas) kas mėnesį, siūlo atkreipti dėmesį į tai, kad Reglamento (ES) Nr. 1308/2013 148 straipsnyje numatyta, kad kai valstybė narė nusprendžia žalia karvių pieno pirkimo pardavimo santykiams taikyti privalomą rašytinę šalių sutartį, tai valstybė narė gali įtvirtinti pareigą žalia karvių pieno pirkėjui, teikiančiam pasiūlymą sudaryti sutartį, nurodyti *minimalią sutarties galiojimo trukmę, kuri turėtų būti bent šeši mėnesiai*, tačiau Įstatymo projekte nėra numatyta žalia karvių pieno pirkimo–pardavimo sutarties minimali galiojimo trukmė.

¹ 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1308/2013, kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas ir panaikinami Tarybos reglamentai (EEB) Nr. 922/72, (EEB) Nr. 234/79, (EB) Nr. 1037/2001 ir (EB) Nr. 1234/2007.

3. Agentūros vertinimu, Įstatymo projekto 9 straipsnyje įtvirtintos priežiūros institucijų skiriamos sankcijos ir baudos yra neproporcingos, neatitinkančios Įstatymo projekto 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų nesąžiningų veiksmų, pobūdžio, trukmės ir masto. Pats sankcijų/baudų skyrimas už žalio karvių pieno pirkėjo atliktą draudžiamą nesąžiningą veiksmą, pavyzdžiui, žalio karvių pieno pirkėjo žalio karvių pieno pardavėjui sumokėtą didesnę priedą ar priemoką nei 20 proc. viso žalio karvių pieno kainos arba išmokėtas kitas žalio karvių pieno kainos priedas/priemoka, kuri būtų nenumatyta paties žalio karvių pieno pirkėjo nustatytoje tvarkoje yra naudingi žalio karvių pieno pardavėjui. Paties pažeidimo padarymas nesukeltų jokios žalos valstybės ginamoms ir saugomoms vertybėms, o priežiūros institucijos atliekama funkcija taptų formali. Tuo pačiu kyla abejonių dėl baudų/sankcijų dydžių, kurie būtų neproporcingai dideli už žalio karvių pieno pirkėjo atliktą draudžiamą nesąžiningą veiksmą. Be kita ko, nėra aišku, kuria nuostata reiktų vadovautis priežiūros institucijai, ar Įstatymo projekto 9 straipsnio 2 ir 3 dalimis (iki 1,0 proc. supirkto pieno vertės per praėjusius finansinius metus) ar visgi nustatytu intervalu Įstatymo projekto 9 straipsnio 4 dalyje (už *„4 straipsnio 1 dalyje nurodytų reikalavimų nevykdymą pieno pirkėjui skiriama bauda nuo dviejų tūkstančių iki penkių tūkstančių eurų.“*).

4. Agentūra teikia pastebėjimą ir dėl Įstatymo projekto 9 straipsnio 5 dalyje įtvirtintų procesinių baudų tikslingumo. Pagal Įstatymo projekto 4 straipsnyje įtvirtintus draudžiamus nesąžiningus veiksmus nėra duomenų/informacijos, kurios nebūtų galimybės gauti priežiūros institucijai, nesikreipiant į žalio karvių pieno pirkėją. Pieno apskaitos informacinės sistemoje (PAIS) yra galimybė gauti visus duomenis, reikalingus nustatant draudžiamus veiksmus, įtvirtintus Įstatymo projekto 4 straipsnio 1 dalies 1, 3,-4 dalyse. Be to, Įstatymo projekto 4 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad žemės ūkio ministras tvirtina duomenų, reikalingų įsitikinti, kaip žalio karvių pieno pirkėjai laikosi šio straipsnio 1 dalyje nustatytų draudžiamųjų veiksmų, rinkimo iš pieno pirkėjų ir tų duomenų naudojimo tvarką. Atkreiptinas dėmesys ir į Įstatymo projekto 9 straipsnio 5 dalyje įtvirtintą procesinių baudų dydį (nuo vieno tūkstančio iki trijų tūkstančių eurų), kuris nėra proporcingas padarytam pažeidimui.

Agentūros nuomone, taip pat skiriant procesines baudas žalio karvių pieno pirkėjui, kai pastarasis nepateikia duomenų/informacijos, reikalingų apskaičiuoti jam skiriamą baudą, jų dydis neatitinka padaryto pažeidimo pobūdžio ir yra neproporcingas.

5. Atkreipiame dėmesį į tai, kad pasitelkiant baudų apskaičiavimo pavyzdžius kituose įstatymuose ar tiesiogiai teikiant nuorodas į kitame įstatyme reglamentuotą pažeidimo tyrimo, bylos nagrinėjimo procesą, reiktų atsižvelgti į įstatymo galiojimo trukmę ir pagal įstatymą susiklosčiusią praktiką. Šiuo atveju, Agentūra, siūlo svarstyti, ar tikslinga pasitelkti Lietuvos Respublikos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje draudimo

įstatymo (toliau – NPPDĮ) 12-20 straipsniuose nustatytą pažeidimo tyrimo atlikimo tvarką (Įstatymo projekto 8 straipsnis) bei analogišką kelių etapų su lengvinančiomis ir sunkinančiomis aplinkybėmis baudų/sankcijų apskaičiavimą. Pažymėtina, kad NPPDĮ galioja antrus metus ir minėto įstatymo nuostatų taikymo netobulumai dar tik stebimi, dėl kurių, šių metų pabaigoje Agentūra teiks pasiūlymus Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijai dėl jai pavesto atlikti NPPDĮ įstatymo teisinio reguliavimo poveikio *ex post* vertinimo.

6. Agentūra taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad Įstatymo projekte vartojamos nuostatų formuluotės, kuriose naudojamas žodis „gali“, pavyzdžiui, *„sutarties šalys gali pasirinkti, kokiais rodikliais remtis sudarant pieno pirkimo–pardavimo sutartį“* (Įstatymo projekto 3 straipsnio 3 dalis), *„žalio pieno pardavėjai gali sudaryti žalio pieno pardavėjų grupes deryboms“* (Įstatymo projekto 3 straipsnio 9 dalis), *„žalio pieno pirkėjams ir žalio pieno pardavėjams atstovaujanti grupė sutaria dėl žalio pieno pirkimo kainos, kuri <...> gali būti skirtinga pagal pieno pristatymo pieno pirkėjui būdą“* (Įstatymo projekto 3 straipsnio 9 dalis). Pastarosios teisės normos nesukuria jokių taisyklių, sutarties šalys gali ir nepasirinkti jokių rodiklių, sudarant žalio karvių pieno pirkimo–pardavimo sutartį, taip pat nėra draudžiama ir be Įstatymo projekto, žalio karvių pieno pardavėjams sudaryti žalio karvių pieno pardavėjų grupes deryboms ir žalio karvių pieno kaina gali būti vienoda, tiek skirtis nepersiklausomai nuo pieno pristatymo pirkėjui būdo.

7. Pastebėtina, kad Įstatymo projekte vartojamos netikslios sąvokos, yra neaiškumų, kurie sukelia dviprasmiškumą, nelogišką, nenuoseklų teisinį reguliavimą, kai kurios Įstatymo projekto nuostatos prieštarauja viena kitai. *Žalio pieno kaina* sąvokose (Įstatymo projekto 2 straipsnio 5 dalyje) apibrėžta be priedų ir priemokų, tuo tarpu kituose Įstatymo projekto straipsniuose vartojama „žalio pieno kaina“ sąvoka naudojama, siekiant reglamentuoti galutinę žalio karvių pieno kainą, apimančią ir priedus bei priemokas.

Pažymime, kad Agentūra, atlikdama žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje draudžiamų nesąžiningos prekybos praktikos veiksmų priežiūros funkcijas pagal NPPDĮ, atlieka ir žalio karvių pieno pirkimo pardavimo teisinių santykių priežiūrą, kurio 4 straipsnyje įtvirtinta daugiau nei 15 draudžiamų nesąžiningos prekybos praktikos veiksmų.

Direktorius

Šarūnas Celiešius